

Analyse af deltagernes tilbagemeldinger
fra Udviklingshæmmedes Landsforbunds
projekt (ULF) 'At være forældre', det samlede
projektforløb, august 2012 – juni 2015.

Frank Bylov og Anette Nielsen, NVIE, UC SYD

At være forældre:

Vil du prøve at passe en baby-simulator?

NVIE

Nationalt Videnscenter
for Inklusion og Eksklusion
En del af UC SYD

ULF

UDVIKLINGSHÆMMEDES LANDSFORBUND

At være forældre:

Vil du prøve at passe
en baby-simulator?

Rapporten er skrevet af Frank Bylov, videncenterkonsulent og seniorforsker ved NVIE.
Design, opsamling af spørgeskemaer og korrektur af Anette Nielsen, lektor og videncenterkonsulent ved NVIE.

Korrektur og uddybende information ift. statistik af Christina Hvas Andersen, konsulent ved UCSYD.

Afsnittene om Undervisningsforløbene og Babysimulatoren samt Citaterne fra Logbogen er skrevet af Joan Riis, Projektleder og Sundhedsvejleder i ULF.

NVIE er det Nationale Videncenter for Inklusion og Eksklusion ved UCSYD, www.nvie.dk.
ULF er Udviklingshæmmedes Lands Forbund, www.ulf.dk.

Udgiver: NVIE, 2016
Ansvarshavende: Ole Steen Nielsen, videncenterleder

Grafisk design: Kontrapunkt
Foto: Shutterstock

Indhold

1. Baggrund og valg af fremgangsmåde	7
Indledning	7
Baggrunden for projektet	7
Det aktuelle projekt	8
Metode	9
Validering og reliabilitet	9
2. Undervisningsforløbet	10
2.1. Kurset	10
2.2. Babysimulatoren	11
3. Opsamling af de vigtigste resultater i relation til projektmål?	12
3.1. Antal gennemførte forløb	12
3.2. Lærerigt at deltage	15
3.3. Afklaring af forældreskab	19
3.4. Viden om spædbørn og selvindsigt om forældre-evner	21
3.5. Begrundelser for ønsker om forældreskab	24
3.6. Netværkets stillingtagen til forældreskab	24
3.7. Erfaringsudvikling fra 2012 - 2014	26
4. Analyser	28
4.1. Identificerende oplysninger	28
4.2. Forventninger og tilfredshed: deltagelse, udbytte og afklaring	33
4.3. Erfaringer og forståelser i forhold til spædbørn	38
4.4. Begrundelser for ønsket om forældreskab	42
4.5. Netværksholdninger til forældreskabet	46
5. Litteraturhenvisninger	49

1. Baggrund og valg af fremgangsmåde

Indledning

Udviklingshæmmedes Lands Forbund, ULF, fik en bevilling fra satspuljemidlerne for 2011 til at gennemføre et udviklingsprojekt med et særligt tilrettelagt undervisningsforløb med brug af baby-simulatorer. Formålet med undervisningsforløbet var at de udsatte unge, der deltog i forløbet kunne afprøve deres forældrekompetencer samt ønsker og forestillinger om at blive forældre. Målgruppen var mere konkret elever på specialskoler for voksne, friskoler, der tilbød unge et uddannelsesforløb under STU-lovgivningen samt elever på produktionsskoler.

Projektet skulle starte i sommeren 2011 og afsluttes fire år senere, i sommeren 2015. I løbet af disse år skulle der gennemføres undervisning på en række af de nævnte skoler, dels ved de faste lærere og dels ved lokale jordemødre og/eller sundhedsplejersker om forældreskab generelt. I tilknytning hertil skulle ULFs særlige indsats bestå i tilbuddet om dels at låne og afprøve baby-simulator i en uge, dels at få mulighed for dialog med erfarne brugervejledere, rekrutteret og opkvalificeret af ULF.

Det Nationale Videncenter for Inklusion og Eksklusion, NVIE, fik til opgave at dokumentere ULF-indsatsen i forhold til projektbeskrivelsens målsætninger – og med henblik på den videre formidling af projekt-erfaringerne.

Baggrunden for projektet

Baggrunden for dette projekt var, at ULF i flere år havde arbejdet med at udvikle sine egne, frivillighedsbårne indsatser overfor målgruppens særlige dilemmaer i forhold til at blive forældre. Det var et udbredt problem, at udviklingshæmmede i mange kommuner nærmest automatisk fik (tvangs-) fjernet deres nyfødte børn, i mange tilfælde uden at de egentlig havde fået nogen chance for at vise, om de selv kunne klare det. Og at endnu flere blev overtalte eller presset til at lade sig sterilisere. Og samtidig var hele temaet stærkt tabubelagt, tydeligt nok fordi det indebar en videreførelse af tidligere tiders (Åndssvageforsorgens) eugeniske forestillinger med deres mere eller mindre udtalte udtryk for praktiseret racehygiejne.

ULF havde så tidligt som i 2003-04 fået hjælp af Socialstyrelsen til at uddanne egne medlemmer som brugervejledere, og da man samtidig (2004) fik støtte fra Helsefonden til at investere i de første babysimulatorer, blev det oplagt at forældreskab blev et centralt tema i den nye frivillighed. I starten skete det ved individuelle lån af babydukken, typisk formidlet via de kommunale botilbud, og i praksis gennemført af en ansat på ULF-konto-
ret i samspil med lokale brugervejledere.

Der gennemførtes et større projekt i årene 2007-09 med støtte fra Socialstyrelsen, men hvor ULFs egen konklusion var, at de kommunale rekvisitter lagde for stor vægt på den præventive side af at have passet en babysimulator: De blev nærmest brugt som skræmmeværktøj for at forebygge graviditet. ULF kontakter derfor NVIE med ønske om et samarbejde for at få startet et nyt projekt, der skulle sætte fokus på afprøvningen og selverfaringerne, så de unge kunne få deres egne forudsætninger for selv at vælge. I det projektdesign, vi nåede frem til, var tilgangen derfor sat på hverdagslivet, de personlige erfaringer og netværk. Der indgik især kvalitative metoder som deltagende observation, kvalitative interviews, videoklip mv. Vi fik dog aldrig bevilget midler til at gennemføre det.

Det aktuelle projekt

I 2010 søgte ULF selv midler fra Socialstyrelsen, og da de blev bevilget i 2011, blev NVIE spurgt om at beskrive og gennemføre en dokumentation af dette nye projekt. Det er således flere års dialog og udviklingsforsøg, der ligger bagved det aktuelle projekt og denne rapport.

I det aktuelle projekts praksis gik en stor del af det første år med forarbejdet til den egentlige indsats, dvs. at få aftaler med de skoler, man ønskede at besøge; at producere egnet undervisningsmateriale om temaet *forældreskab*; at finde frem til de lokale sundhedsfaglige medvirkende; at rekruttere brugervejledere fra de ønskede skoleformer og holde opkvalificerings-kurser med dem – samt for vores vedkommende med at designe dokumentationsindsatsen.

Vi fik en klar melding fra ULF (og bag dem fra Socialstyrelsen) om at man ønskede en kvantitativ dokumentation i forhold til de mål, der var anført i projektbeskrivelsen, og at en mere kvalitativ dækning lå udenfor det timetal der var afsat til vores opgave. Vi valgte derfor et spørgeskema-format, som vi også tidligere har brugt i samarbejde med ULF. Valget og detaljeringen af spørgetemaerne samt udformningen af de konkrete spørgsmål og svar-kategorier blev til i dialog med projektleder, Joan Riis, og derpå med de brugervejledere, der samtidig var under opkvalificering. Projektet fik således først sit fulde omfang ude på skolerne i efteråret 2012 og er afsluttet i juni 2015, sådan som denne rapport dokumenterer det. Arbejdet er udført for NVIE i et nært samarbejde mellem Anette Nielsen og Frank Bylov. Arbejdsdelingen har været således at Anette Nielsen har været hovedkraft i design af spørgeskemaer, indsamling og udtræk fra databasen, mens Frank Bylov har haft hovedansvaret for de optællinger og analyser der fremlægges i denne rapport.

Vi brugte de første to halvårsrapporter til at afprøve det optimale design for de analytiske koblinger af de optalte skemabesvarelser, sådan som det også er brugt i denne slutrapport. Vi fik mulighed for at klippe illustrerende citater fra den Logbog, som projektlederen,

Joan Riis, har skrevet undervejs. Vi har valgt at sætte dem ind i rapportens afsnit 3, opsamlingen af de vigtigste resultater. Disse klip er anonymiserede. Vi har fået sparring på den statistiske holdbarhed samt uddybende informationer til vores opsamlinger af Christina Hvas Andersen fra EVU ved UC SYD

Metode

NVIE skulle således stå for en kvantitativ dokumentation af forløbet. Den var planlagt i tre faser med:

- Et 'før'-spørgeskema, som deltagerne udfyldte i starten af forløbet,
- Et 'efter'-spørgeskema der indeholdt mange af de samme spørgsmål som 'før'-skemaet for at vi kunne aflæse om, og hvordan deltagerne havde ændret viden og opfattelse under forløbet, samt
- Et 'opfølgings'-spørgeskema, der skulle opsamle langtidseffekten af de gennemførte forløb.

Alle tre spørgeskemaer blev udfyldt af deltagerne i dialog med projektleder Joan Riis fra ULF. Det lykkedes dog ikke at gennemføre 'opfølgings'-spørgeskemaundersøgelsen, da det viste sig særdeles vanskeligt at komme i kontakt med de tidligere deltagere, der nu ikke længere gik på skolerne.

Alle spørgeskemaerne var opbygget med korte videns- og/eller holdnings-spørgsmål og med faste svarkategorier: 'helt enig, enig, hverken/eller, uenig, helt uenig og ved ikke/ikke relevant'. Før-skemaet indeholdt derudover også spørgsmål til deltagernes baggrund: alder og familieforhold. Alle spørgsmål og kategorier blev efterfulgt af et åbent spørgsmål, hvor deltagerne kunne komme med uddybende kommentarer.

Validering og reliabilitet

I løbet af projektperioden, august 2012 – juni 2015 blev gennemført i alt 24 forløb på 10 skoler fordelt på 3 forskellige skoletyper: Produktionsskoler, Specialskoler og Friskoler. I alt har 156 personer startet på projektet, 134 har gennemført og 128 har udfyldt et spørgeskema. Vi har således en besvarelsesprocent på 95,5 % i forhold til det antal personer, der har gennemført et forløb.

Allerede i første halvårsrapport blev det klart, at de oprindelige projektmål på 350 unge, der har gennemført et forløb var urealistisk. Det viste sig specielt vanskeligt at etablere hold i forhold til produktionsskolerne, ligesom det hovedsageligt var kvinder, der deltog. Det betyder, at det oprindelige projektmål nok har været for ambitiøst. (For uddybning, se afsnit 4 a.)

I forhold til opbygning af spørgeskemaerne har vi haft en del overvejelser om, hvordan de kunne rettes mod den særlige målgruppe, som kurserne henvender sig til. Udfordringen har været at gøre spørgeskemaerne varierede, konkrete og relateret til målgruppens virkelighed. Både projektleder Joan Riis og repræsentanter fra ULF har således medvirket i udarbejdelsen af spørgsmålene, ligesom spørgsmålene er afprøvet på det første kursus og herefter tilrettet.

2. Undervisningsforløbet

2.1. Kurset

1-2 uger før kurset starter afholdes et informationsmøde for de elever, som skal deltage i forløbet, deres pårørende, personalet på skolen og evt. andre, som skal støtte op om de unge. Der informeres om formålet med forløbet, kursets indhold og de etiske retningslinjer. Babysimulatoren bliver demonstreret.

Kurset løber over 3 uger, der er opdelt som følger:

Uge 1: Undervisning i forælderrollen med temaerne:

- Tanker om børn
- Mig selv
- Graviditet
- Det lille barn
- Samarbejde og forventninger

Uge 2: De unge passer deres babysimulator i 5-7 døgn. De mødes hver dag med lærerne på skolen i mødregrupper.

Uge 3: Opsamling: hvordan var det at passe babysimulatoren.

- Der spørges til temaerne:
- Hvad var dejligt – hvad var udfordrende
- Omsorg og omsorgssvigt
- Sex og kærester og prævention

Ca. en måned efter forløbene er afsluttede afholdes evalueringsmøde. Her deltager de unge og lærerne.

Temaerne er:

- Hvad har de unge fået ud af forløbet
- Har det ændret ved deres tanker og drømme om børn

- Hvad har de lært
- Hvad var godt og skal bibeholdes
- Hvad var træls og evt. laves om

Forløbene foregår i små grupper på 4-6 personer, der arbejder med emner fra forældremappen¹, og elevernes refleksioner skrives i deres mapper. De fælles refleksioner kan skrives på store plancher, som hænger i lokalet under hele perioden. Der gøres brug af dvd'er i undervisningen og spil som 'Klar, parat, barn.' Underviserne observerer eleverne, mens de er forældre på prøve og de ser, hvordan eleverne agerer sammen med deres babysimulator. Observationerne bruges i efterbearbejdningen og i samtalen, når rapporten aflæses.

2.2. Babysimulatoren

Babysimulatoren er en computerstyret baby, som styres af en lille computer i babyens mave. Den skal som en rigtig baby have hjælp til at holde hovedet. Den græder, når den har et omsorgsbehov, der skal dækkes, og det er både dag og nat. Omsorgsbehovene er funderet på virkelige spædbørns fysiske behov som sult, bleskift, bøvse og blive trøstet. Behovene er delt op i 3 sværhedsgrader: lidt behov, flere behov og mange behov.

Den unge vil sædvanligvis prøve alle tre sværhedsgrader. Den unge passer typisk babysimulatoren 5-7 døgn. Den unge, der skal passe babysimulatoren, får et ID-armbånd, som matcher den aktuelle simulator. Dette betyder, at det kun er den person med ID-brikken, som kan opfylde babysimulatorens behov. Der kan knyttes 1 eller 2 ID-brikker til en babysimulator. Når babysimulatoren græder, fordi den har et behov, køres ID-brikken hen over maven eller ryggen på babyen, dette udløser en elektronisk lyd, som fortæller, at det er den korrekte forælder, der vil yde omsorg. Derefter skal forælderen finde ud af, om babyen er sulten, skal skiftes, bøvse eller trænger til at blive trøstet.

Når den unge er færdig med at passe babysimulatoren kan der aflæses en rapport. Rapporten viser, om babysimulatorens behov er blevet opfyldt, om den har manglet hovedstøtte, blevet rystet eller på anden vis er blevet mishandlet.

¹ Der er til kurset udarbejdet en kursusmappe til deltagerne. Mappen indeholder både opgaver og forskellige metoder og redskaber til dokumentation af forløbet

3. Opsamling af de vigtigste resultater i relation til projektmål?

Afsnittet opsamler de vigtigste projekresultater og relaterer dem til projektets mål for deltagerne i projektet, som det er beskrevet i projektansøgningen:

- 350 unge med særlig behov har gennemført et forløb med babysimulatorer
- 95 % af deltagerne vurderer, at det har været lærerigt for dem at være 'forældre på prøve' og at de har fået et godt grundlag for at tage beslutning om de kan klare at være forældre
- 70 % af deltagerne er afklaret om de skal være forældre inden for de nærmeste tre år

Hertil kommer opsamling andre resultater, som vi har fundet det vigtigt at fremhæve. Projekresultaterne illustreres med eksempler fra projektlederens logbog

3.1. Antal gennemførte forløb

De formelle projektmål fra projektbeskrivelsen var 'at 350 unge med særlige behov har gennemført et forløb med baby-simulatorer'. I dette afsnit sammenholder vi det med de måltal, der er opnået.

I løbet af projektets 3 år har 134 unge gennemført forløbet ud af de 156, der startede. Vi skrev allerede i den første rapport, at et mål på 350 gennemførte forløb af flere grunde var urealistisk fordi:

- projektet var beskrevet til gennemførelse kun i Region Syddanmark. Antallet af mulige skoler og af deres elevtal har været vurderet for højt i projektansøgningen.
- gennemførelsen af de planlagte undervisningsforløb har været lidt svingende i forløbet: Det første skoleår var der 52, det andet kun 38, og det sidste 44.
- fordelingen på de valgte skoleformer også en påfaldende skævhed:
 - på de kommunale specialskoler er der gennemført 16 forløb, med i alt 96 deltagere,
 - på frie skoler med STU er der gennemført 6 forløb, med i alt 31 deltagere.
 - på produktionsskoler med STU er der kun gennemført 2 forløb, begge i det første år og med i alt kun 7 deltagere.

Illustrationer fra projektlederens logbog:

”Anna, 19 år, elev på Friskole: Har deltaget i undervisningen i den første uge. Det vil sige at hun har deltaget i formødet og forberedelsen til forælderrollen. Hun har ikke passet baby-simulatoren, da hun skulle på ferie med sin mor denne uge. Hun er ikke startet op på forløbet igen efter endt ferie med sin mor. Planen var at hun skulle være med i de sidste to faser.”

”Britt, 20 år, elev på Produktionsskole: Var kun med til undervisningen de første par dage. Har ikke passet babysimulatoren. Hendes kæreste syntes ikke, hun skulle deltage i forløbet. Han kunne ikke helt forholde sig til, at de skulle passe en babysimulator. Så hun valgte fra efter et par dage.”

”Cecilie, 25 år, elev på Friskole: Har deltaget i hele forløbet. Har ikke passet babysimulatoren, da hun og kæresten havde kæresteproblemer. Hun siger selv: Jeg har lært at man skal have styr på sig selv, før man skal have børn. At man skal snakke sammen i forholdet; vi skal have styr på vores private ting inden, så vi kan dække barnets behov. Det skræmmer mig at se de unge mødre, at se hvad de går igennem, hvad det kræver, og hvad der skal til. Det er forkert at få børn så tidligt. Jeg blev lidt skuffet over at vi ikke fik babyen i den uge. Men vi havde en krise.”

Chris, 21 år, elev på Friskole og kæreste med Cecilie tilføjer:

”Jeg har lært at det er et stort ansvar at passe et barn. Man skal have den rigtige kæreste at få barnet sammen med. En som man bliver sammen med, selv om man bliver uvenner. Jeg har lært mine grænser. Da jeg så filmen med Jørn, der var grænseoverskridende – noget af det var fra min egen barndom.”

”Dorthe, 20 år, & Dennis, 19 år, elever på Specialskole: Har deltaget i hele forløbet og passet babysimulatoren efter 2 døgn, da de ikke længere magtede at passe den. Det var hårdt. Har lært mange ting: Lege med et spædbarn; barnet skal tidligt på gulvet og lege; hvor meget øjenkontakt betyder. Jeg vil stadig gerne have mit første barn inden jeg fylder 30. (Dennis deltog ikke i forløbet efter de havde slukket for simulatoren.)”

”Else, 21 år, elev på Specialskole: Deltog i hele undervisningsforløbet og passede babysimulatoren i godt 3 døgn. Glemte helt sine egne behov, som at spise og sove. Var ved at falde om i bussen på vej til skole. Fik derefter simulatoren slukket. Jeg har lært at lytte til mine egne behov også. Det var mere hårdt end jeg havde forventet.”

3.2. Lærerigt at deltage

95 % af deltagerne vurderer, at det har været lærerigt for dem at være forældre på prøve.

I *efter*-skemaerne bad vi deltagerne om at give en samlet vurdering af forløbet. 94% af de optalte besvarelser er *positive* eller *meget positive*, og de sidste 6% *ved ikke*. Dette kan ses som udtryk for, at målet er (stort set) opnået.

Hvis vi ser på de uddybende spørgsmål til deltagernes forventninger *før* – og deres vurdering af udbyttet *efter*, bliver det mere sammensat:

- 85 % svarede at de havde *lært rigtig meget* – mod de 96 % der på forhånd havde *forventet* det.
- 84 % svarede at de *bedre kunne tage stilling til om de ville have børn* – mod de 86 % der havde forventet det inden forløbet. I begge besvarelser var der lidt flere usikre *efter*.
- Samtidig blev de 81 % der forventede at *det ville blive rigtig hårdt* også bekræftet af 81 % *efter*.
- I *før*-svarene mente hele 41 % at de nok ville blive *så glade, at de gerne ville have et barn*. Dette var i *efter*-svarene faldet til kun 8 %. Antallet af usikre faldt også markant, og fra at kun 22 % var uenige *før*, er der hele 82 % der er uenige *efter* (udsagn: "Jeg vil gerne have et barn nu")

Selv om det kan synes lidt usikkert om forløbet blev oplevet som *lærerigt*, og at deltagerne syntes de *bedre kunne tage stilling* – er det samtidig tydeligt at rigtig mange *faktisk har gjort det*. Det, at forløbene er gennemført som en del af skolernes undervisning, kan hér muligvis have fået de deltagende elever til at forvente *undervisningsmål* snarere end *selv-erfaring*? Og endelig melder der sig den tanke, at når så mange af deltagerne tydeligt har måttet se i øjnene, at deres parathed og på sigt måske også deres egnethed til forældreskab ikke er som de kunne have troet eller håbet – hvordan skulle de umiddelbart ovenpå den erkendelse så også ligefrem opleve forløbet som netop *lærerigt* – mon ikke netop snarere som *rigtig hårdt*?

Illustrationer fra projektlederens logbog:

”Fiona, 24 år, elev på Specialskole: Deltog i hele undervisningsforløbet og har passeret simulatoren i det aftalte forløb. Jeg har fået indblik i, hvad der venter mig med to børn. Lært hvordan hverdagen skal struktureres. Det var svært at planlægge, men lærerigt og sjovt at være med. Willy på 3 år var god til at forstå, at han måtte vente til babysimulatorens behov var stillet. Men når den græd om natten syntes han det var træls.”

”Gitte, 20 år, elev på Specialskole: Deltog i hele forløbet: At få en baby er et stort projekt, man skal have styr på sit liv og sin uddannelse. Jeg er blevet stærkere selv, har fået afprøvet mine egne grænser, lært hvor de er: Man skal strække sig til det yderste og stadig have kontrol. Forholdet til ens partner kan ændres, men også styrkes. Begge skal være klar. Jeg skal ikke have børn nu, skal være mindst 25 år.”

”Hanne, 19 år, elev på Specialskole: Deltog i hele forløbet. Jeg har lært meget om spædbørn, og hvor meget det koster at have et barn. Barnet har mange behov, det er hårdt at passe det. Og ekstra hårdt at være alene mor. Det er hårdt, når man skal op om natten. Underligt at skulle vågne til lyde om natten. Det skete at jeg sov fra babyen om natten. Prøvede at stille vækkeuret hver time, men sov også fra det. Når jeg blev skidt med min sukkersyge, var det bare ekstra hårdt. Jeg skal ikke have noget barn lige nu.”

”Inge, 20 år, elev på Specialskole: Deltog i hele forløbet, passede kun simulatoren i 3 døgn. Jeg har lært noget om min kæreste, fundet ud af at han er meget nervøs, når han skal løfte et lille barn. Vi skulle først lære det. Lære om os selv, både gode og dårlige sider. Min lunte var af og til ret kort. Min kæreste vil gerne have et barn nu. Vi er blevet enige om at vente.”

3.3. Afklaring af forældreskab

70 % af deltagerne er afklaret om de skal være forældre inden for de nærmeste tre år.

Antallet af *ved ikke*-svar på dette spørgsmål er 25 % *efter*. Dermed nåede den forventede afklaring over de 70 %, som var målet. Og i svarene på, hvornår deltagerne gerne vil have børn ser vi en generel tendens til at dette tidspunkt skydes længere ud i fremtiden. Som en anden side af denne afklaring ser vi, at kun 10 % faktisk gerne vil have børn indenfor de næste to år.

Illustrationer fra projektlederens logbog:

”Jens, 18 år, elev på Specialskole: Deltog i hele forløbet. Det har været fedt at prøve. Jeg har lært meget om mig selv. Har lært mine grænser at kende. Jeg kan godt stå op flere gange om natten, og er blevet bekræftet i at jeg godt kan klare et barn senere. Men der skal i hvert fald gå mellem 5 og 10 år. Inden tænkte jeg at det var 'guld og grønne skove' at have børn, og selv om jeg vidste at det ikke var, så havde jeg bildt mig selv det ind. Jeg har lært at det er hårdt. Det kræver meget tid, barnet skal have meget opmærksomhed. Jeg troede ikke at det skulle have så meget øjenkontakt. Jeg er meget praktisk, så jeg tænkte hele tiden på at holde hovedet, så jeg glemte helt at give det kontakt. Det var også svært at være alene med barnet. Når man er to, kan den ene tage over, mens man er i bad. Der har heller ikke været nogen at diskutere med. Men det var fedt at prøve!”

”Katja, 18 år, Specialskole: Jeg har gjort mig tanker om børn. Og jeg har rykket mine ønsker om at blive mor fra 2 til 5-10 år. Der var rigeligt i ugen med babyen, med at passe den. Jeg har fået lært, hvordan man passer den, at det er den der kommer først, og ikke en selv. At jeg ikke må dreje dens hoved væk og at det er vigtigt med øjenkontakt. Det var vildt, da den gik i alarm på 'Shaken Baby'.”

”Lene, 17 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Det er hårdt at have børn. Det kræver meget af en. Især omsorg: Jeg har nok lært at åbne mig mere. Men nej, jeg skal ikke være mor. Måske om mange år. Det hele har ikke kun været nemt. Og det er skræmmende: Omsorgssvigt!”

”Mille & Morten, begge 19 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Morten siger at det er hårdt arbejde at passe et spædbarn. Også selv om han vidste næsten det hele i forvejen: ”Jeg var god til at høre, hvilke behov barnet havde”. Han vil stadig gerne have et barn snart. Mille har oplevet det samme, men vil ikke have børn, før hun bliver 25 eller mere: Det har jeg hele tiden sagt, og det holder jeg ved!”

”Nicole, 19 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Det har været hårdt, mest at David har skreget hele natten; at jeg ikke fik den nattesøvn, jeg har brug for. Jeg har fået lært, hvordan det er at have et barn, hvor hårdt det er. Nogen gange kan det være svært at rumme i sit hoved. Jeg har overvejet ikke at skulle have børn. Ikke at skulle være til fyre mere. Jeg har været meget træt bagefter!”

3.4. Viden om spædbørn og selvindsigt om forældre-evner

Disse 2 temaer kan ses som mere uddybende og nuancerende træk af de ovenstående lærings- og afklarings-mål.

Deltagernes eksplicitte *viden om spædbørns behov* er meget høj grad afkrydset ved ”enig” i udsagnene og er stort set uændret i de optalte forløb. De væsentligste behov er: *Kærlighed og omsorg, forældre og kontakt, samt mad*. I svarene på, *hvad spædbørn vil fortælle, når de græder*, er de vigtigste temaer, at *de skal skiftes, makes eller have selskab*. Ca. halvdelen mener også, at gråden kan fortælle, at barnet *ikke bliver passet ordentligt*, og en fjerdedel, at det *tilmed er vredt*. Der er ikke ret store udsving i svarene på, *hvor tit spædbørn skal spise, og hvor mange timer de skal sove*. Tendensen går i retning af flere gange / flere timer i *efter-svarene*, og der er især et tydeligt fald i *ved ikke-svarene*.

Illustrationer fra projektlederens logbog:

”Olav, 19 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Fik ‘Abuse shutdown’ pga. mange ‘manglende hovedstøtte’. Jeg har fået en bedre eftertanke. Jeg skal ikke have børn foreløbig. Før tænkte jeg, at det var nemt nok. Det overraskede mig at alle mine egne behov blev tilside-sat. Jeg skal ikke have en baby lige nu. Der må godt gå mange år. Jeg skal heller ikke være single far. Jeg vil gerne anbefale forløbet til andre, men sige at det er hårdt. Det er bedre at mine kammerater prøver en simulator, end at de bare hopper ud i det og får et barn.”

”Pernille, 19 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Det kræver mere end man sådan lige forventer. Det er hårdt at have børn: Man bliver smadret. Babyen græder, når man lige har lagt sig syg. Det er svært at have overskud. Men jeg er glad for at have prøvet kurset: Jeg har lært om mine egne grænser. Jeg vil stadig gerne have børn, men vil først være færdig med skole og uddannelse. Drømmen er der stadig, men nu har jeg set, hvad det kræver: Man kan ikke bare slukke et rigtigt barn.”

3.5. Begrundelser for ønsker om forældreskab

Deltagernes afklaring af deres evt. forældreskab, belyser vi i en række spørgsmål om *deres egne – og andres begrundelser*. Vi ser her *selvtilliden* som det centrale tema, omgivet af temaer som *det gode liv* og *de gode relationer*.

Forestillingen om at *man får mere selvtillid ved at få et barn* falder i hele forløbet: Fra 58 % der var enige *før* til 40 % *efter*. Dette sættes i relief af, at deltagerne *før* mener, at det samme vil gælde *andre*, men at dette tal er større *efter*. Tabet af selvtillid gælder med andre ord kun deltagerne selv!

I spørgsmålet om *betydningen af at have børn for at have et godt liv* er forskellene mindre, både i forhold til egne og andres begrundelser og i forhold til *før* og *efter*. Knap halvdelen er enige og lidt færre er direkte uenige i, at børn indgår i livskvaliteten. Disse tal er mere stabile, når det gælder *andre*: på *egne* vegne er der flere, der ser en mulig livskvalitet også uden børn.

I spørgsmålet om *hvad det betyder i forholdet til andre, at man får et barn*, er der igen større variation. Tiltroen til, at man vil blive set som voksen og møde større respekt, er både lavere og mere faldende, når det gælder deltagerne selv, og mere stabil når det gælder andre.

I spørgsmålet om det at få et barn vil styrke parforholdet, ser vi de største forskelle. Tiltroen hertil er stabilt på lidt under halvdelen, når det gælder *andre*, men når det gælder deltagerne selv er den kun godt 20 %. Og især ser vi, at uenigheden i dette udsagn *falder* til 29 % på *andres* vegne, men *stiger* til ikke mindre end 60%, når det gælder *deltagerne selv*.

3.6. Netværkets stillingtagen til forældreskab

Afklaring og netværk omkring forløbet, afdækker de erfaringer – og ikke mindst deres aktive italesættelser – som deltagerne har kunnet få undervejs.

Deltagernes *kærester* er de mest positive overfor, at de (sammen) skal blive forældre. Det mener 40 % *før* og 33 % *efter*. Flere af de usikre er *efter* forløbet blevet direkte uenige.

Veninder er mere negative overfor deltagerne forældreskab, og denne uenighed stiger fra 48 % *før* til 56 % *efter*. Den samme tendens kan iagttages hos deltagerne søstre, idet det største skift hér er fra usikre *før* til uenige *efter*. *Forældrene* er de mest negative, i alt ca. 70, men også mere stabile end søstre og veninder. Den samme stabilitet ses hos deltagerne *brødre* med den største gruppe som usikre og den næststørste som negative. Stort set ingen af brødrene synes det er en god ide at få børn foreløbig.

Vi har ikke kunnet finde sammenlignelig statistik eller andre undersøgelser, der kan vise om disse holdninger til forældreskabet adskiller sig fra befolkningen generelt.

Det område, hvor vi har fundet anvendelig statistik, er relateret til de personlige oplysninger og ikke mindst familiesammenhængene. Vi ser her en påfaldende stor overrepræsentation af brudte familier i gruppen af deltagere. Der er ligeledes en meget stor overrepræsentation af deltagere, hvis egne mødre ikke har nogen tilknytning til arbejdsmarkedet. Så

ud over det oplagte, at deltagerne i projektet går på særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser, fordi de har indlæringsvanskeligheder eller andre særlige behov, så har de altså også, som endnu en belastning en social arv med markant slagside.

Illustrationer fra projektlederens logbog:

De illustrerende eksempler fra Logbogen viser alle hen til samspillet med kæresten, som jo også var de eneste fra netværket, der kunne deltage i de mulige fælles forløb:

”Rikke, 18 år, Friskole: Deltog i hele forløbet. Det bedste har været at prøve at lære, hvordan det er at være mor. Det er rigtig hårdt. Det betyder meget, at den partner man får barn med, også er der, og ikke bare ryger hash hele tiden. Der er mange ting, man skal være klar til. Det har været fedt at prøve, men også hårdt: Der kommer mange følelser på spil. Jeg knyttede mig hurtigt til Manuela. Jeg puttede og nussede meget med hende. Jeg var god til at holde lejligheden ren, det betyder også meget, hvis man får et barn. Det er vigtigt med uddannelse og penge, så man ikke bare sidder på kontakthjælp. Det kræver at man lægger en plan: Jeg er kommet frem til at jeg ikke skal have børn lige nu.”

”Sonja & Søren, 19 år, Specialskole: Deltog i hele forløbet. Søren var ikke med til evalueringen. Sonja: Det var hårdt at passe Nadia. Det er hårdt at være oppe om natten, Søren har klaret de fleste nætter. Har lært at lave sutteflasker og at bede om hjælp. Samarbejdet med min kæreste. Jeg er glad for at vi var to om det. Jeg vil vente med børn til jeg har fået en uddannelse, og vil klare mig uden en 'hjemmehosser' før jeg skal have børn.”

”Tina, 18 år & Thomas, 21 år, Friskole: Deltog i hele forløbet. Der var tekniske problemer med simulatoren i starten; de startede med en ny et døgn senere end de andre. Tina: Jeg har især lært at stå op, når barnet græder, og ikke lade det ligge. Jeg vil ikke længere dømme enlige mødre; jeg har selv fundet ud af hvor hårdt det er. Thomas: Det har været svært for mig, men lærerigt. Det var svært at finde ud af at dække simulatorens behov, der ikke er helt de samme som et rigtigt barn. Mangel på nattesøvn gør mig træls. Jeg vil gerne være mere positiv i stedet for en sur prop. Er ikke klar til at blive forældre endnu. Men der var nu også gode oplevelser, når vi handlede og andre spurgte til vores ’barn.’”

3.7. Erfaringsudvikling fra 2012 – 2014

Erfaringsudvikling fra 2012 til 2014 er en opsamling på tværs af spørgeskemaerne. I flere af skemaoptællingerne ser vi tegn på, at deltagerne har været bedre forberedt i de sidste to år. Dette er tydeligst hos de skoler, der var med fra start, og kunne tyde på, at det (også) handler om lærernes erfaringer med projektet. Vi kan derimod ikke aflæse om Ulfs egen indsats også har haft betydning for deltagernes parathed. Derimod er det tydeligt, at ULF har fået et bedre greb om at få indsamlet svar fra alle deltagerne.

Der kan også være grund til at forsøge at få afdækket, om deltagerne oplever undervisnings-forløbet på skolen, og deres personlige forløb med lånet af baby-simulatoren hjemme, som to adskilte forløb eller som to sammenhængende sider af samme sag. Meget tyder på, at det, som deltagerne opfatter som direkte *lærerigt*, er undervisningen på skolen. Mens deres egne oplevelser og erfaringsopsamlinger med at have passet simulatoren – og ikke mindst at få dette forsøg afsluttet med af få aflæst dens reaktioner – nok ikke opleves som undervisning og dermed som læring? Dette kan synes underbygget af de tydelige udtryk for tilknytning til og indlevelse i *barnet*, som de fleste giver udtryk for. Ganske mange fortæller således at de har givet dukken et navn. De selverfaringer, det er udtryk for, er også langt mere personligt farvede, end udbyttet af skolegang normalt er.

I planen for spørgeskema-dokumentationen havde vi også satset på at få besvarelser hvor deltagerne blev spurgt *efter længere tid*. Det viste sig dog at være forbundet med store vanskeligheder, dels overhovedet at få kontakt med dem efter de har forladt skolerne, dels at få dem til at ville gå ind i en fortsat dialog. Vi blev derfor enige med ULF om at vi måtte opgive det.

I den oprindelige projektbeskrivelse, der lå til grund for bevillingen fra satspuljemidlerne, blev det fremhævet, at én af de særlige dimensioner i dette projekt ville være tilkoblingen af selverfarne 'brugervejledere', unge/voksne i de samme målgrupper, som selv havde oplevet at blive forældre og på den baggrund kunne vejlede og støtte deltagerne, ikke mindst i deres erfaringsopsamling efter forløbene. Vi ved fra projektlederen, Joan Riis, at dette har været realiseret, i hvert fald i et vist omfang på de kommunale specialskoler. Vi har ikke haft mulighed for at indsamle deres erfaringer.

Sammenfattende ser vi tegn på, at de særlige dilemmaer som målgruppen står overfor i forhold til forældreskab, netop ikke kun er deres egne, men også i meget høj grad er blevet og bliver præget af omgivelserne; både dem de har som baggrund, og dem de møder i de særligt tilrettelagte tilbud. Dermed får de sociale rum forløbene gennemføres i også betydning for de mulige påvirkninger af de unge selv. Vi ved fra Ulfs tidligere erfaringer med at gennemføre afprøvninger i sociale bofællesskaber, at forløbsperspektivet blev drejet hen imod prævention. Derfor ville man nu i dette projekt hellere gennemføre det på skolerne. Spørgsmålet er så, om perspektivet dermed snarere blev (for)drejet for langt hen imod undervisning og læring, og dermed bort fra personlig erfaring? Og på den anden side: Om ULF ville kunne nå en større gruppe af unge, hvis indsatsen blev gennemført som rendyrket frivillighed? Altså som en direkte interaktion mellem ULF og deltagerne.

4. Analyser

4.1. Identificerende oplysninger

Gennemførelse:

I løbet af projektets 3 år, aug. 2012 – juni 2015 blev den særligt tilrettelagte undervisning med brug af babysimulatorer gennemført 24 gange på i alt 10 skoler:

- Produktionsskolen EFA-Syd, Østergade 58, 6230 Rødekro: sep. 2012 og feb.-mar. 2013,
- Friskolen PGU Rosenholm, Banevej 2, 8543 Hornslet: sep.-okt. 2012 og mar. 2015,
- Friskolen Troldkærsken, Koldingvej 13, 6630 Rødding: okt.-nov. 2012, apr. 2013, mar. 2014 og feb.-mar. 2015,
- Specialskolen CSV Odense, Rismarksvej 80, 5200 Odense: nov. 2012, apr. 2013, nov. 2013 og feb.-mar. 2015,
- Specialskolen STU Middelfart, Jernbanevej 21, 5592 Ejby: nov. 2012, nov. 2013 og mar. 2015,
- Specialskolen CSV Vejle, Solsikkevej 6, 7100 Vejle: mar. 2013 og mar. 2014,
- Specialskolen CSV Kolding, Skovvejen 1b, 6000 Kolding: maj 2013, nov. 2013 og apr. 2015,
- Specialskolen STU Favrskov, Stationsstræde 51, 8370 Hadsten: feb. 2014 og jan. 2015
- Specialskolen SCR Roskilde, Sognevej 50, 4000 Roskilde: okt. 2014,
- Specialskolen STU Fredericia, Merkurvænget 2, 7000 Fredericia: nov. 2014,

Det samlede antal af deltagere, der deltog, er optalt i flg. skema:

	Startet	Gennemført	Besvarelser
Skoleform 2012 – 13:			
Produktionsskoler (1 skole)	8	7	7
Frie / Efterskoler skoler m. STU (2 skoler)	16	14	14
Kommunale specialskoler m. STU (4 skoler)	32	31	26
I alt skoleåret 2012-13	56	52	47
Skoleform 2013-14:			
Produktionsskoler (0)	0	0	0
Frie / Efterskoler m. STU (1)	6	6	5
Kommunale specialskoler m. STU (5 skoler)	35	32	32
I alt skoleåret 2013-14:	41	38	37
Skoleform 2014-15:			
Produktionsskoler (0)	0	0	0
Frie / Efterskoler m. STU (2 skoler)	13	11	11
Kommunale specialskoler m. STU (6 skoler)	44	33	33
I alt skoleåret 2014-15	57	44	44
I alt i alle tre projekt-år	156	134	128

Kommentarer:

- Allerede i den første halvårs-rapport hæftede vi os ved, at de oprindelige projektmål næppe var realistiske med hensyn til det antal af elever, man havde sat som mål. ULF var enig med os heri, og i løbet af det næste halvår syntes man at have nået et indsats-omfang, der var mere realistisk i forhold til hvor mange undervisningsforløb, det var muligt at gennemføre, og ikke mindst realistisk i forhold til skolernes faktiske elevtal (og at der stort set kun har været kvindelige deltagere).
- Det er først og fremmest den forudsatte indsats på produktionsskolerne, der ikke er opnået. Der er gennemført undervisningsforløb på én skole af denne type hhv. i efteråret 2012 og i foråret 2013. Siden kan vi ikke registrere noget. På den ene side er det måske ikke så overraskende, at netop denne skoleform ikke har været så modtagelig for et projekt, der drives af ULF. På den anden side kan de svigtede forventning m.h.t. elevtal måske nok især ses i forhold til at samme skoleform nok har det største elevtal, og måske også en større potentiel målgruppe?
- Optællingen af forløbet viste en voksende indsats på de kommunale specialskoler og en stagneret lav indsats på de frie efterskoler.
- Specielt i det sidste projektår var der en mærkbar stigning i antallet af deltagere, der var startet, men som ikke gennemførte.
- Det er tydeligt, at ULF blev bedre til at få indsamlet skema-besvarelser fra alle, der havde gennemført projektet. Det oplyses på nogen af de sammentalte 'efter-skemaer', at der var elever der gennemførte forløbet men af personlige årsager ikke kunne/ville besvare spørgeskemaerne.
- Det viste sig langt vanskeligere at få indsamlet planlagte besvarelser af "på længere sigt-skemaerne". Dels har var det svært at opspore eleverne, der typisk ikke var på

skolerne længere, dels viste de fleste, man fik kontakt med, undvigende eller direkte modvillige. Vi endte med at fravælge en sammentælling, fordi datagrundlaget var for spinkelt til en analytisk kobling til det allerede foreliggende materiale.

Personlige oplysninger

Alder	< 18 år	18-20 år	21-25 år	> 25 år
2012-15:	5 %	65 %	26 %	3 %

Boform	Alene (med støtte)	Sammen med Kæreste	Familie / Plejefamilie	Bofællesskab / Kostskole	Andet / Ved ikke
2012-15:	18 %	19 %	29 %	20 %	13 %

Familie	Forældre bor sammen	Forældre bor hver for sig	Forældre bor med ny partner	Andet
2012-15:	30 %	44 %	20 %	5 %

Forældres arbejde	Far i job	Far ledig, el. på pension	Mor i job	Mor ledig, el. på pension	Andet / Ved ikke
2012-15:	60 %	23 %	45 %	40 %	10 %

Søskende	Søstre	Brødre	Halvsøstre	Halvbrødre	Ingen
2012-15:	48 %	53 %	36 %	33 %	4 %

Kommentarer:

- Der er ikke mange markante udsving i hele forløbet.
- Aldersfordelingen er i høj grad den samme, hvilket jo også indrammes af de udvalgte skoleformers aldersgrænser. I den aktuelle lovgivning om STU "de Særligt Tilrettelagte Ungdomsuddannelser", er disse grænser fastsat til 18-25 år.
- De store udsving fra 2012 til 2015 mellem boform *alene* og *bofællesskab/kostskole* er enkelt forklaret ved faldet i deltagende fri-/efterskoler. De kommunale STU-/CSV-skoler er helt typisk dagskoletilbud. Optællingen af Bofællesskab / Kostskole dækker over en del flere former for udslusningsbolig. Det kan ikke undre, at ret få unge mellem 18 og 25 år endnu ikke bor i en mere varig boligform.

Der er temmelig mange brudte familier. For den samlede befolkning gælder det, at i alt 75 % af alle børn (0-16 årige) bor sammen med begge deres forældre. De øvrige hjemmeboende børn bor kun sammen med én af forældrene, som enten er enlig eller bor sammen med en ny partner. 15 % bor sammen med deres enlige mor, mens under 2 % bor sammen med deres enlige far. (Olsen, m.fl. 2005).

- I denne undersøgelse er det kun 30 %, hvis forældre stadig bor sammen. Der er med andre ord en markant overrepræsentation af brudte familier, med en forskel på 45

procentpoint. Selv om de generelle opgørelser viser tal for børn i alderen 0-16 og vores data stort set omfatter unge i alderen 18-25, så er det større antal af brudte familier alligevel bæredygtigt. Statistisk set har risikoen for brud en tendens til enten at falde eller at stabilisere sig efterhånden som børnene bliver ældre. Det må derfor formodes, at de fleste brud i familierne ikke er sket for nyligt, men snarere mens deltageren selv var barn. Selv om de generelle tal fra Danmarks Statistik er fra 2004, altså ca. 10 år ældre end vores datagrundlag, er der rimelig sikkerhed for, at andelen af familie-brud ikke har ændret sig markant i de mellemliggende år.

- Udover de svarkategorier, deltagerne kunne afkrydse, havde skemaerne også plads til de kommentarer, de kunne ønske at give. Af de i alt 71, der her uddybede, at deres far var *i job*, var der kun én, der angav et job med en lang videregående uddannelsesbaggrund (byggearkitekt), 6 havde job med en mellemlang videregående uddannelse, 25 havde jobs med en faglært baggrund (håndværkere), og de resterende 39 var ufaglærte. Af de 61, der opgav moderens job, var der tilsvarende 10, der angav mellemlange uddannelser (lærer, sygeplejerske, socialrådgiver), 13 angav faglært baggrund (kontor, kok, murer), og de resterende 38 oplyste at der var tale om job med ufaglært baggrund. Sammenholdt med de hhv. 23 % af fædrene og 40 % af mødrene, der blev oplyst som ledige, sygemeldte eller pensionister, kunne også dette pege på en baggrund, der har social slagside.
- Langt de fleste af deltagerne er mellem 18 og 25 år. I 1990 var den gennemsnitlige alder for fødende kvinder 28,3 – og i 1997 steget til 29,6. Vi vil derfor gå ud fra at respondenternes mødre på undersøgelsestidspunktet er ca. 48-53 år. I en rapport fra OECD (se link i litteraturlisten) fastslås, at den effektive pensionsalder er hhv. 63,4 år for mænd og 62,5 for kvinder. Der er således en markant over-repræsentation af deltagerne mødre, der ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet.
- Endelig kan vi se, at der er ret få af deltagerne der er enebørn (4 %). Af Statistikbanken (<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1024>) fremgår det, at 4,9 % af hjemmeboende børn på 16 år ikke bor sammen med andre søskende (hverken hel-, halv- eller pap-søskende). Dette er ikke ensbetydende med at de er 'enebørn'. Men det virker ikke som om antallet i vores undersøgelse er påfaldende anderledes end det generelle billede.

4.2. Forventninger og tilfredshed: deltagelse, udbytte og afklaring

Samlet vurdering af forløbet:

I de spørgeskemaer, der skulle besvares efter forløbene, har vi bedt deltagerne om at give projektet en samlet smiley-karakter, der angiver deres vurdering. Svarene fremgår som flg.:

	Positiv	Ved ikke	Negativ
2012-15:	94 %	6 %	0 %

Kommentarer:

- Den vigtigste pointe er, at deltagernes samlede udtryk for deres tilfredshed faktisk er højere end det mål, der var sat i projektbeskrivelsen, *At 94 % vurderede at det havde været lærerigt.*
- Det kan her indvendes, at denne tilfredshed kun taler for de, der gennemførte forløbene – og at de der gav op undervejs, nok næppe har gjort det fordi de var tilfredse. Hvis vi ser antallet af tilfredse svar op imod alle de, der startede, falder tilfredsheden til 87 %. Men hér så vi i afsnittet om gennemførelser og samlede deltagertal, at det egentlige frafald har været på 13 %: i alt 18 deltagere ud af de 137 der startede, og at langt de fleste af de manglende besvarelser snarere skyldtes mangelfuld skemaindsamling efter forløbene, og dette tal netop var stort i det første halvår, og at det siden er faldet betydeligt. Vi tolker det som tegn på at både ULF selv og de deltagende skoler, med tiden er blevet mere sikre i deres forberedelser, sådan at antallet af manglende svarskemaer er reduceret.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

"Jeg er positivt overrasket, imponeret. Jeg har lært rigtig meget, fået rigtig meget med i rygsækken. Det har sat tanker i gang hos mig, om jeg vil have et barn eller ej".

"Det var rigtig godt. Min plejemor og jeg var glade for, at jeg kom på kurset".

"Jeg håber det fortsætter. Alle unge skulle have muligheden for at prøve et forældrekursus".

"Det har været spændende og hyggeligt at prøve. Jeg vil gerne prøve det igen om et par år".

Elevernes forventninger – læringsudbytte:

Med de spørgeskemaer, der blev besvaret *før* undervisningsforløbet, kan vi opgøre de deltagende elevers forventninger, idet vi har sammentalt de 6 svar-kategorier fra skemaet – hhv. *helt enig / enig / ved ikke / uenig / helt uenig / andet* – til nedenstående 3 – *enige / usikre / uenige*:

Udsagn om forventninger:	Enige	Usikre	Uenige
At jeg lærer noget om at passe børn	96 %	2 %	2 %
At jeg bedre kan tage stilling til om jeg vil have børn	86 %	8 %	6 %
Jeg tror det bliver hårdt	81 %	13 %	6 %
Jeg bliver så glad, at jeg gerne vil have et barn	41 %	37 %	22 %
Jeg ved ikke hvad jeg skal forvente	30 %	16 %	54 %

Indfrielsen af disse forventninger fremgår så af de parallelle skemaer, der blev besvaret *efter* forløbet, sammentalt i samme forenkling:

Udsagn om tilfredshed m. deltagelse og udbytte:	Enige	Usikre	Uenige
Jeg har lært rigtig meget	85 %	13 %	2 %
Jeg kan bedre tage stilling til om jeg vil have børn	84 %	10 %	6 %
Det var rigtig hårdt	81 %	10 %	9 %
Jeg vil gerne have et barn nu	8 %	10 %	82 %
Forløbet svarede til mine forventninger	78 %	20 %	2 %

Kommentarer:

- Deltagernes vurdering af udbyttet må ses positivt: 85 % svarer at de *har lært rigtig meget*, og 84 % at de *bedre kan tage stilling til om de vil have børn*. Men samtidig er dette et fald i forhold til forventningerne før forløbet, hvor hhv. 96 % og 86 % svarede positivt på samme spørgsmål. Især antallet af usikre er steget. Og vi må vel også kunne gå ud fra, at de elever, der ikke gennemførte, dermed gav udtryk for at de ikke syntes de fik nok/noget ud af det?
- Det store flertal, der forventede at forløbet ville blive hårdt, fik også denne forventning indfriet.
- Til gengæld er det en endnu mere påfaldende tendens, at antallet af deltagere, der gerne vil have et barn *nu* er faldet til kun 8 %, hvor det før forløbet var hele 41 %. Og her er antallet af usikre faldet fra 37 % til 10 %.
- Og endelig de 54 % der før forløbet regnede med at de godt vidste, hvad de skulle forvente sig, nu steget til 78 %, der fik, hvad de havde forventet.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

Hvis vi ser nærmere på de svar, der er givet i skemaets rubrikker til personlige kommentarer, kan vi se, at rigtig mange fortæller, at det at skulle passe barnet / babysimulatoren af langt de fleste bliver vurderet som *det bedste*. Fordi det gav direkte adgang til

**"at lære om dens behov og hvor meget ansvar det har at være mor",
"at få indblik i hvor hårdt det faktisk er at passe en lille – at prøve sig selv af".**

Tilsvarende var der også rigtig mange kommentarer om *hvor hårdt* det kunne være:

**"at sku op om natten",
"at babyen græd om natten",
"ikke at få sin nattesøvn: når babyen græd og jeg ikke vidste hvilket behov den havde",
"at jeg ikke kunne klare hele forløbet med babysimulatoren",
"at få aflæsningen af hvordan jeg havde passet babyen",
"Jeg knyttede mig for meget til babyen. Betragtede simulatoren som en rigtig baby",**

Og endelig i rubrikken om *det vigtigste du lærte* på kurset finder vi typiske svar som:

**"at jeg ikke er klar til at blive mor endnu",
"at man skal huske at få en eftermiddagslur, når babyen sover, ellers bliver man alt for træt og kan ikke overskue noget",
"at se hvor meget det kræver at have en lille",
"at huske at bruge beskyttelse",
"Jeg har lært en masse om mine egne drømme og ønsker".**

Afklaring af muligt forældreskab:

For at kunne gå tættere på afklaringen af deltagernes parathed og afklaring omkring eget muligt forældreskab, havde vi indsat en række af uddybende spørgsmål, som vi har optalt i flg. skemaer, hvor *før* og *efter*-besvarelsene er sat direkte op mod hinanden:

Hvornår vil du have børn?	Før	Efter
Om 9 mdr.	11 %	10 %
Om 2 år	14 %	10 %
Om 5 år	34 %	35 %
Om 10 år	9 %	15 %
Ved ikke	31 %	25 %
Vil ikke have børn	1 %	6 %

Hvor mange børn vil du have?	Før	Efter
1	9 %	15 %
2-3	73 %	63 %
4-5	4 %	1 %
Flere	0 %	0 %
Ved ikke	13 %	15 %
Vil ikke have børn	1 %	6 %

Mit ønske om at få børn:	Før	Efter
Vil gerne, men har ingen kæreste	5 %	2 %
Vil gerne sammen med min kæreste	42 %	36 %
Vi vil gerne, men venter	34 %	31 %
Måske, men ikke foreløbig	13 %	20 %
Ved ikke	6 %	11 %

Kommentarer:

- Selv om der ikke er ret mange *hverken før eller efter*, der har besluttet slet ikke at ville have børn, så er der sket en klar forskydning i tidshorisonten i retningen af *senere*. Antallet af *ved ikke hvornår* er faldet en smule.
- Det samme kan læses i optællingen af svarene på *hvor mange børn* deltagerne ser for sig at de vil have. Der er færre, der vil have mere end ét barn, og som et klart gennemgående træk er antallet af ønskede/forventede børn faldet i *efter*-svarene.
- Vi kan se en klar sammenhæng mellem forestillingen om forældreskab og den aktuelle parforholds-situation i den sidste opstilling. Der er meget få, der ønsker at være alene-forældre, især efter at have prøvet at passe baby-simulatoren. Igen ser vi, at tendensen til at udskyde forældreskabet til senere, er steget efter forløbet.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

Først til spørgsmålet om hvornår deltagerne gerne vil have børn, klippet fra før-skemaerne:

"Jeg vil helst ikke være for gammel når jeg skal ha børn, og jeg føler jeg kan tage et stort ansvar fordi jeg har været med til at ta mig af to små søskende i et år",

"Jeg vil godt være ung sammen med mit barn",

"Jeg vil være færdig med min uddannelse",

"Jeg ved ikke om jeg vil have børn".

Og heroverfor nogen klip fra efter-skemaerne:

"Jeg er gravid og skal føde om 6 måneder",

"Jeg skal finde en kæreste først",

"Jeg synes det er for tidligt. Man ødelægger sit liv",

"Jeg er i tvivl om jeg vil have børn eller ej. Jeg er også i tvivl om hvornår det skal være", og

"Der skal i hvert fald gå 10 år".

Der var ikke så mange uddybende kommentarer til spørgsmålet om hvor mange børn, deltagerne ville foretrække. Lidt flere til spørgsmålet om de optimale samlivsforhold. Fra før-skemaerne:

"Jeg skal være sikker på jeg er sammen med min kæreste resten af mit liv før jeg skal ha et barn, for jeg vil ikke ha det skal vokse op uden sin far",

"Vi har været kærestes i et halvt år og vi har snakket om, hvis vi skulle have børn sammen".

Og fra efter-skemaerne:

"Jeg vil ikke være alenemor",

"Jeg vil stadig vente til jeg er mindst 25. Kæresten skal være en god kæreste men også en god far",

"Både min kæreste og jeg selv er i tvivl om vi vil have børn".

4.3. Erfaringer og forståelser i forhold til spædbørn

Erfaringer:

For at kunne uddybe deltagernes baggrunde for forventningerne til og tilfredsheden med forløbet stillede vi en række spørgsmål om deres hidtidige erfaring med spædbørn. Svarene ses i flg. skema:

Spørgsmål om egne erfaringer:	Ja	Nej	Ved ikke
Har du prøvet at holde et spædbarn?	93 %	6 %	2 %
Har du prøvet at give et spædbarn mad?	58 %	37 %	5 %
Har du prøvet at give et spædbarn tøj på?	46 %	50 %	4 %
Har du prøvet at passe et spædbarn alene?	35 %	63 %	2 %

Erfaringer med at passe spædbørn alene:	1-3	4-6	Flere	Ingen
Hvor mange gange har du prøvet det?	8 %	5 %	19 %	65 %

Kommentarer:

- Næsten alle deltagerne har prøvet at holde et spædbarn.
- Cirka halvdelen af dem også prøvet at made og give tøj på (skifte?).
- Når vi spørger, om de har prøvet at passe et spædbarn alene, falder erfaringerne til ca. en tredjedel. Selv om langt de fleste har et vist kendskab til spædbørn, er det kun 35%, der har været eneansvarlige for at passe dem. Af de, der så har denne erfaring er det til gengæld ca. halvdelen, der oplyser at de har prøvet det *flere gange*.
- En deltager skriver i kommentar-rubrikken, at hun "*selv har et barn allerede*", et par stykker skriver at de har "*passet mindre søskende*".

Viden om og forståelser af spædbørn:

For at nuancere billedet af deltagernes erfaringer, spurgte vi til deres viden om og forståelser for spædbørn og deres behov. De første spørgsmål viste en række af temaer, hvor deltagerne kunne krydse flere af, og de er sammentalt med både *før-* og *efter-svarene*:

Hvad har et spædbarn brug for?	Før	Efter
Kærlighed	99 %	100 %
Omsorg	99 %	97 %
Mad	98 %	100 %
Mor og far	98 %	97 %
Kun mor	15 %	08 %
Øjenkontakt	95 %	98 %
Masser af legetøj	39 %	28 %
Et stort værelse	11 %	12 %
TV	2 %	1 %
Dyrt tøj	4 %	3 %
Ved ikke	0 %	0 %

Hvad fortæller et spædbarn, når det græder?	Før	Efter
Det skal skiftes	99 %	100 %
Det er sultent	98 %	100 %
Det vil have selskab	87 %	91 %
Det bliver ikke passet ordentligt	50 %	55 %
Det er vredt på dig	25 %	27 %
Det er uartigt	4 %	7 %
Ved ikke	0 %	0 %

Kommentarer:

- I svarene på de åbne spørgsmål er der først og fremmest markante forskelle på deltagernes forståelse af, hvilke behov spædbørn har, og hvordan man skal forstå deres gråd. Der er mindre forskel på *før-* og *efter-*.
- Der er meget stor enighed om flg. behov: *Kærlighed og omsorg, far og mor, øjenkontakt, og mad*. Knappt halvdelen mener også at der er behov for *legetøj* – i *før*-svarene – men kun godt en fjerdedel *efter*. Der er få eller ingen, der lægger vægt på *et stort værelse, TV, dyrt tøj* – og de 15 % der *før* svarede: *kun mor* er *efter* faldet til det halve.
- Der er lidt større udsving i svarene på, hvad barnet prøver at fortælle med sin gråd. Der er meget stor enighed om at: *det skal skiftes* og *det er sultent*. Og næsten lige så mange, der svarer at *det vil have selskab*. I en mellemgruppe ser vi omkring halvdelen svare at: *det bliver ikke passet ordentligt* og ca. en fjerdedel at *det er vredt* på dig. I begge tilfælde med en lille stigning i *efter*-svarene. Og hvor der ikke var ret mange af *før*-svarene, der mente at spædbørn kunne være uartige, er der *efter* næsten dobbelt så mange, der ser det som en mulighed.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

Om behov:

- "De har brug for tøj og bleer. Og at man snakker og pludrer med dem",**
"Tryghed. Snakke og pludre. Blive nusset",
"Har brug for at mærke sine forældre og at der ikke er uro omkring. Har brug for at man leger med det og at man 'daser med sit barn'. Har brug for at blive set og hørt".
"Så længe der er nogen der tager sig af barnet, og giver det masser af kærlighed, så skal det nok klare sig".

Om årsager til at *barnet græder*:

- "Græder hvis den er sulten eller utilfreds",**
"At den skal have skiftet ble, at den vil ha øjenkontakt og snak, eller at den er syg og har ondt",
"Hvis den er syg, så vil den gerne være ved mor og far og putte. Måske også bare at den ikke gider ligge i sengen mere."

Viden om og forståelser af spædbørn fortsat:

Ved de flg. spørgsmål kunne deltagerne kun afkrydse ét svar:

Hvor tit skal et spædbarn spise?	Før	Efter
1-3 gange i døgnet	5 %	2 %
4-5 gange	19 %	14 %
6-7 gange	28 %	33 %
Flere	19 %	32 %
Ved ikke	29 %	18 %

Hvor mange timer skal et spædbarn sove?	Før	Efter
4-6 timer i døgnet	20 %	24 %
6-10 timer	23 %	29 %
10-15 timer	22 %	25 %
Flere	13 %	9 %
Ved ikke	21 %	13 %

Kan man lade andre passe sit spædbarn?	Før	Efter
Ja	73 %	62 %
Nej	18 %	33 %
Ved ikke	9 %	6 %

Kommentarer:

- I svarene på de lukkede spørgsmål ser vi en række klare forskydninger fra *før* til *efter*. Det er værd at bemærke, at alle disse faktorer er indprogrammerede i baby-simulatorerne, sådan at deltagerne efter at have passet dem, vil have haft svært ved ikke at have fået andre erfaringer:
- Ved antallet af måltider ser vi en meget klar forskydning i retning af flere gange i døgnet. Og et klart fald i *ved ikke*-svarene.
- Ved omfanget af søvnbehovet ser vi en mindre forskydning i retning af flere timer i døgnet. Her er antallet af *ved ikke*-svar heller ikke faldet så stort.
- Endelig spurgte vi *om man kunne lade andre passe sit spædbarn*. Her ser vi den største forskel fra de 18 %, der svarede benægtende *før*, som *efter* er steget til 33%. Det er tydeligt nok ikke så nemt, at man bare kan overlade det til hvem som helst.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

Om antallet af måltider:

"Når de er små spiser de tit",

"Det er forskelligt fra barn til barn".

Og om søvnbehovet:

"Det er lidt forskelligt. Hvis det er et kolik-barn, så græder det næsten hele tiden",

"Når de er nyfødte sover de meget".

4.4. Begrundelser for ønsket om forældreskab

Eget forældreskab:

For at kunne uddybe deltagernes forventninger til forældreskabet, og dermed også belyse de grunde de kunne se for deres hhv. til- og fravalg (eller udsættelser) heraf, bad vi dem om at forholde sig til en række udsagn, der hver især fremhæver én bestemt (livs-) kvalitet ved at være forældre.

Jeg har bare lyst til at få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	62 %	22 %	16 %
Efter	62 %	19 %	19 %

Mit liv får mere indhold, hvis jeg får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	79 %	17 %	5 %
Efter	67 %	21 %	12 %

Det er vigtigt at have børn for at have et godt liv

	Enige	Usikre	Uenige
Før	42 %	18 %	40 %
Efter	29 %	26 %	45 %

Jeg vil få mere selvtillid, hvis jeg får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	58 %	19 %	23 %
Efter	40 %	29 %	32 %

Når man får børn er man voksen

	Enige	Usikre	Uenige
Før	43 %	15 %	41 %
Efter	35 %	28 %	37 %

Andre har mere respekt for en, når man har et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	18 %	33 %	49 %
Efter	18 %	37 %	45 %

Jeg kan bedre holde på min kæreste, hvis vi får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	21 %	31 %	48 %
Efter	17 %	24 %	60 %

Kommentarerer:

1. Vi kan se tre spor af livskvalitets-fornemmelser i de i alt 7 udsagn:
2. på den ene side – de fire øverste skemaer – en relativt eksistentiel fornemmelse af *det gode liv*,
3. på den anden – de sidste fire – en mere aktiv og social opfattelse af *de gode forhold*
4. hér bliver temaet *selvtillid* jo uvægerligt broen der forbinder de to sider.

I den – mere blivende – fornemmelse af det gode liv indgår forældreskabet relativt stærkt som en særlig livskvalitet:

- Tydeligst i holdningen til det generelle udsagn om at *jeg bare har lyst til at få et barn*, hvor antallet af enige er stabilt på 62 %, og hvor uenigheden kun vokser en smule fra 16 % til 19 %.
- Knap så markant i svarene på udsagnet *mit liv får mere indhold*, hvor ca. $\frac{3}{4}$ af deltagerne er enige – dog med et fald fra 79 % til 67 % – og en tilsvarende øget uenighed.
- I forhold til den personlige fremtid skifter billedet markant. Udsagnet om, at *det er vigtigt at have børn for at få et godt liv* bekræftes af 42 % *før* – og af kun 29 % *efter*. Og hér er de fleste blevet usikre, og lidt færre direkte uenige. Det er vanskeligt at læse andet, end at disse unge godt kan se, at de ikke kan gøre deres fremtidige lykke afhængig af om de får børn.

I det centrale midterfelt om forældreskabets betydning for selvtilliden ser vi en stor forskel på *før* og *efter*:

- Udsagnet bekræftes *før* af knapt 60 % – og *efter* af kun 40 %. Nogen af de, der var sikre *før* er blevet usikre, men lige så mange er blevet klart uenige. Denne pointe er så endnu vigtigere, fordi det antages af mange, at netop de unge kvinder i målgruppen kan være tilbøjelige til at forestille sig, at moderskabet kan være den eneste / enkleste vej til at få bekræftet sit selvværd. Og i det omfang denne antagelse er holdbar, er det så også tydeligt, at erfaringerne med baby-simulatoren har ændret denne forestilling.

I den – mere foranderlige – fornemmelse af *de gode forhold* indgår det mulige forældreskab langt svagere. Ingen af de relationelt orienterede udsagn bliver bekræftet af et flertal:

- I forhold til det generelle omdømme, med udsagnet *når man får børn er man voksen*, ser vi med *før*-besvarelsene, at knapt halvdelen er enige. *Efter* er tallet faldet til en tredjedel. Til gengæld er antallet af usikre næsten fordoblet.
- I spørgsmålet om andres respekt, hvor udsagnet går på, at den er større når man har et barn, er det direkte modsat: knapt halvdelen er uenige i *før*-besvarelsene – og *efter* er tallet faldet lidt. Her er der så en mindre stigning i antallet af usikre, mens kun 18 % er enige, både *før* og *efter*. Det kan læses som udtryk for at målgruppen egentlig ikke forventer større generel respekt.
- Endelig spurgte vi til de mere direkte og nære relationer, med udsagnet om at *jeg bedre kan holde på min kæreste, hvis vi får et barn*. I begge besvarelser er det ca. 20 %, der er enige. Lidt under halvdelen er direkte uenige i *før*-besvarelsene og dette er *efter* steget til 60 %. Selv om der ikke er mange, der på forhånd har troet, at et fælles barn kan sikre parforholdet, så er det svært at se andet, end at det er gået op for endnu flere, at det faktisk kan virke direkte modsat, at de krav et spædbarn stiller, kan få kæresten til snarere at komme væk i en fart.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

I kommentarerne til disse spørgsmål var der ikke så mange udsagn. Vi kan citere et par stykker:

"Det er dejligt at have et andet menneske at yde omsorg for".

"Jeg har ikke selv haft en god opvækst og det vil jeg gerne give det barn jeg får".

Andres forældreskab:

For at kunne se deltagerenes forventninger til forældreskabet i lyset af deres egen udsatte position, valgte vi at lade dem vurdere de begrundelser, som andre kan have for at blive forældre – og vi bad dem derfor om at forholde sig til den samme række udsagn om de mulige livskvaliteter ved at være forældre – men altså nu sådan som andre i almindelighed ser på det. Vi har haft diskussioner om, hvem deltagerne opfatter som "andre" i denne sammenhæng. Efter diskussioner med projektlederen forstår vi "andre" som lige-stillede med deltagerne og som er dem, de normalt spejler sig i.

Optællingen er gennemført parallelt, og med tallene fra besvarelserne af *egne begrundelser* i parentes:

De har bare lyst til at få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	67 % (62 %)	22 % (22 %)	11 % (16 %)
Efter	72 % (62 %)	19 % (19 %)	9 % (19 %)

Deres liv får mere indhold, hvis de får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	75 % (79 %)	16 % (17 %)	8 % (5 %)
Efter	73 % (67 %)	18 % (21 %)	10 % (12 %)

De synes at det er vigtigt at have børn for at have et godt liv

	Enige	Usikre	Uenige
Før	47 % (42 %)	19 % (18 %)	34 % (40 %)
Efter	41 % (29 %)	29 % (26 %)	30 % (45 %)

De vil få mere selvtillid, hvis de får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	50 % (58 %)	34 % (19 %)	17 % (23 %)
Efter	57 % (40 %)	27 % (29 %)	17 % (32 %)

Når de får børn, synes de, at de er voksne

	Enige	Usikre	Uenige
Før	65 % (43 %)	16 % (15 %)	18 % (41 %)
Efter	63 % (35 %)	22 % (28 %)	15 % (37 %)

Andre har mere respekt for dem, når de har et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	40 % (18 %)	26 % (33 %)	34 % (49 %)
Efter	42 % (18 %)	25 % (37 %)	33 % (45 %)

De kan bedre holde på deres kæreste, hvis de får et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	40 % (21 %)	22 % (31 %)	37 % (48 %)
Efter	44 % (17 %)	28 % (24 %)	29 % (60 %)

Kommentarer:

Det generelle billede af deltagernes vurderinger af andres begrundelser tegner sig i store træk stabilt i *før* og *efter* besvarelsene. De tydeligste udsving er

- *At det er vigtigt at have børn for at få et godt liv:* Her falder antallet af enige fra 47 % til 41 %. I *efter*-besvarelsene er de blevet mere usikre.
- *At de bedre kan holde på deres kæreste, hvis de får et barn:* Her stiger antallet af usikre fra 22 % til 28 %, Antallet af uenige falder tilsvarende.
- *At de får mere selvtillid:* Her stiger antallet af enige fra 50 % til 57 % og antallet af usikre falder tilsvarende.

Sammenligning af eget og andres forældreskab:

De vigtigste pointer i optællingen af disse besvarelser har vi fundet ved at sammenholde *egne* og *andres begrundelser* hvor der i flere spørgsmål viste sig markante forskelle

- Overfor udsagnet om at *man får børn fordi man bare har lyst til det*, er enigheden *større på andres vegne* – med større uenighed i *egne begrundelser*. Og specielt var den større uenighed i deltagernes egne begrundelser *efter* forløbet, ikke overført til *andre*, hvor den faktisk faldt.
- Det samme ses ved udsagnet om at *livet får større indhold*, hvor svarene i forhold til andres begrundelser ikke viser de samme forskelle, som vi så i forhold til egne begrundelser, hvor enigheden faldt fra 79 % til 67 % og især uenigheden steg tilsvarende.
- Udsagnet om at *det er vigtigt at have børn for at have et godt liv* viste i besvarelsene på egne vegne også udsving: enigheden faldt fra 42 % til 29 % og uenigheden steg også her tilsvarende – mens de samme svar på andres vegne viser et fald i enigheden, men her modsvaret af øget usikkerhed.
- I svarene på at *man får mere selvtillid hvis man får et barn* så vi endnu større forskel på svarene på egne vegne: Et fald i antallet af enige fra 58 % til 40 % hvoraf de fleste blev usikre og lidt færre blev uenige. Her viser svarene på andres vegne en stigning i antallet af enige fra 50 % til 57 %. Det er svært at se andet, end at målgruppen tiltror andre en langt mere robust selvtillid, eller at man i forløbet har erfaret, at det ikke er det at få et barn, der giver øget selvtillid

- I vurderingen af udsagnet om at *når man får børn, er man voksen* ser vi at tallene for andres begrundelser er markant højere end for egne begrundelser. Samtidig er antallet af direkte uenige også markant højere på egne end på andres vegne. Og for begges vedkommende er der større usikkerhed *efter* forløbene er gennemført.
- I udsagnet om *den større respekt man møder*, når man har et barn, ser vi en klar forskel mellem vurderingen af andres og egne begrundelser: Antallet af enige er både før og efter ret stabilt på 40–42 % på andres, men kun på 18 % på egne vegne. Antallet af usikre er mere stabilt, mens antallet af uenige ligger omkring 50 % på egne vegne og omkring 30 % på andres.
- Endelig ser vi markante forskelle i forhold til udsagnet om *at man bedre kan holde på sin kæreste, når man får et barn*. Svarene på andres vegne viser en stigning fra 40 % til 44 %, mens de på egne vegne viser et fald fra 21 % til 17 %. Svarene på andres vegne viser en forskydning mod flere usikre og færre uenige, mens de på egne vegne viser en forskydning den anden vej fra 48 % uenige før til 60 % uenige efter, og et tilsvarende fald i antallet af usikre.

Samlet må vi sige, at tendensen til at se sig selv med en lavere forældrekompetence efter at have gennemført forløbet, står i en skarp kontrast til synet på andres forældreevner som væsentligt større og langt mere stabile. Eller de opfatter sig som mere erfarne og med en større evne til at vurdere eget forældreskab. Kommentarerne kunne tyde på det.

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

Vi kan også her klippe citater fra kommentar-rubrikken. De stammer alle fra spørgsmålet om andres begrundelser og fra *efter*-svarene:

"Mange unge får børn for pengenes skyld, eller for at de kan flytte hjemmefra, hvis de er under 18 år",

"Bare for at få det sjovt med det",

"For at vise kommunen at man godt kan være mor",

"For at redde forholdet",

"Det kan være en upser".

4.5. Netværksholdninger til forældreskabet

Som det sidste tema bad vi deltagerne om at fortælle, hvordan en række centrale personer i deres personlige netværk forholdt sig til deres eventuelle forældreskab. Vi spurgte både *før* og *efter* for derved at kunne vurdere, ikke blot hvordan disse personer så på de unges mulige forældreskab, men også for indirekte at kunne aflæse, hvem af disse personer, de unge måtte have talt med om deres erfaringer i projektet. Logikken er, at disse personer næppe ville have skiftet holdning på netop det tidspunkt, hvis ikke det var fordi de havde været i dialog med de unge om oplevelsen. Svarene er sammentalt i flg. skemaer:

Min kæreste vil gerne, at vi (snart) skal have et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	40 %	47 %	13 %
Efter	33 %	39 %	28 %

Min veninde synes, at jeg snart skulle få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	12 %	40 %	48 %
Efter	9 %	35 %	56 %

Mine forældre synes, at jeg snart skulle få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	13 %	18 %	69 %
Efter	9 %	21 %	70 %

Min søster synes, at jeg snart skulle få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	12 %	49 %	39 %
Efter	9 %	40 %	51 %

Min bror synes, at jeg snart skulle få et barn

	Enige	Usikre	Uenige
Før	8 %	49 %	43 %
Efter	4 %	55 %	41 %

Kommentarer:

Det er vanskeligt ikke at få det indtryk, at de nævnte nøglepersoner har taget del i de unges erfaringer fra forløbet, og at især nogen bestemte af dem – på forskellige måder – er blevet påvirket så klart, at de har skiftet holdninger:

Deltagernes *kærester* er markant de mest positive i forhold til at få børn. Det er den eneste gruppe, hvor over en tredjedel er enige, også selv om denne enighed er faldende. Til gengæld er antallet af uenige fordoblet fra 13 % til 28 % og antallet af usikre faldet tilsvarende. Det er nok denne gruppe af nærtstående, der har været tættest på når *det var rigtig hårdt* – f.eks. når baby-simulatoren ødelagde nattesøvnen.

- *Veninderne* er lige så markant nogen af de mest negative i forhold til, at deltageren skulle blive forældre. I svarene *før* forløbet er 48 % af dem uenige, og dette er *efter* steget til 56 %. Og mens 40 % var usikre *før*, er det faldet, så der *efter* kun er 35 %. Det er nærliggende at tolke dette som udtryk for de meget forskellige former for *nærhed på oplevelsen*: *Kæresterne* vil ofte være med i de konkrete situationer, og der forsøge at hjælpe til – og dermed vil samtalerne en stor del af tiden handle om *at få det til at gå*. Her vil *veninderne* i højere grad være dem, som deltagerne kan tale med om oplevelserne, sætte ord på deres tvivl, og vel af og til også hælde lidt jammer ud.

- Deltagernes *forældre* har samme holdning som vi så hos *veninderne*, men langt mere stabilt. 69-70 % er uenige i at deres børn skal have børn – både før og efter. Der er både *før og efter* ret få *forældre*, der er usikre. Og endnu færre der er positive. Igen synes det ret enkelt at se et billede af *forældrenes* holdninger: De viser den langt mere stabile indstilling, som den ældre generation med dens typisk mere langsigtede ansvarsbevidsthed kan indtage. Måske har de unge snakket mere åbent med deres veninder.
- Når vi ser på deltagerne *søstre*, minder billedet mere om *veninderne*, når vi ser på de skiftende holdninger. Der er kun godt 10 % der er positive, både *før og efter*. Men det store skift sker også her mellem den usikre og den negative holdning: I *før*-svarene er 49 % usikre og 39 % negative. I *efter*-svarene er tallene stort set byttet om til hhv. 40 % usikre og 51 % negative. *Søstre* vil tit være nogenlunde jævndrende. Det er typisk deres børn, som deltagerne har båret rundt på, madet og måske skiftet, og nogle gange passet alene. Flere af dem end det vil være typisk blandt *veninderne*, vil vide selv, hvor hårdt det er at være mor til et spædbarn. Men vil også kende glæderne. Deres usikkerhed kan høres som *både-og*. Men de må have hørt og oplevet, hvordan deltagerne fik det *rigtig hårdt* – det er svært at se andet ud af de optalte svar.
- Endelig kan vi se deltagerne *brødre* som den mest stabile svar-gruppe. Der er stort set ingen af dem, der er positive – godt 40 % er negative – og den største gruppe, omkring halvdelen, er usikre. Det virker som om *brødrene* er de mindst engagerede blandt de nær-personer vi har spurgt til. Igen vil de ofte være nogenlunde jævndrende, og langt de fleste unge mænd er typisk ikke ret optaget af forældreskab før de nærmer sig de 30. Sådan som de kulturelle kønsrollemønstre nu er, vil det også være *brødrene*, som deltagerne har delt færrest oplevelser og erfaringer med: I de fleste tilfælde er det andre emner, man taler med sine brødre om (og som de vil høre på).

Udvalgte citater fra spørgsmålenes kommentarfelt:

"Min kæreste og jeg vil gerne have et barn, men tingene skal hænge sammen først".

"Mine forældre vil gerne have at jeg får et barn, bare ikke lige nu",

"Min far synes at jeg skal få et barn snart. Min mor synes jeg skal vente".

"De kan ikke vide hvornår jeg er parat. De synes at det skal være når jeg har styr på mit liv, og så vil de selvfølgelig bakke mig op".

5. Litteratur- henvisninger

Aunbirk, Anette (1993): *Forældreskab til forhandling*.
Kbh., Forlaget Sociologi.

Bernstein, Basil / Chouliaraki, Lilie & Bayer, martin (red)(2001): *Pædagogik, diskurs og magt*.
København, Akademisk Forlag.

Bundesen, Peter m.fl. (2001): *Filantropi, selvhjælp og interesseorganisering*.
Odense, Odense Universitetsforlag.

Bylov, Frank & Nielsen, Anette (2009): *Brugerundersøgelse blandt brugerne af bo- og værkstedstilbud i Varde Kommune*. Esbjerg, NVIE.

Bylov, Frank (2014): *Gi' alle en stemme*.
i: Aagaard, Niels m.fl. (red)(2014): *Inklusion – et socialpolitisk indspark*. Forlaget Frydenlund.

Faureholm, Jytte (1996): *Fra livstidsklient til medborger*.
København, Munksgaard.

Faureholm, Jytte (1999): *Forældrekompetence i udsatte familier*.
Århus, Systime.

Gustavsson, Anders (1998): *Inifrån utanförskapet*.
Stockholm, Johansson & Skyttmo.

Jensen, Jane (2004): *Levende Babyduker*.
i: *Helsefondens Årsskrift 2004*.

Jensen, Lisbeth & Bylov, Frank (2013): *Vi kan godt tale for os selv*.
i: Bonfils, Inge Storgaard m.fl. (red)(2013): *Handicapforståelser*. Kbh., Akademisk Forlag.

Kirkebæk, Birgit (2004): *Letfærdig og løbsagtig*.
Holte, Forlaget SocPol.

Morild, Søren (2004): *Evaluering af ULFs projekt 'Levende babydukke'*.
Intern Rapport, Landsforeningen LEV.

OECD-Rapport: <http://www.oecd.org/els/public-pensions/ageingandemploymentpolicies-statistics/averageeffectiveageofretirement.htm>

Olsen, Annemette L. m.fl. (2005): *Vielser og skilsmisser*.
København, Danmarks Statistik.

Skov, Anne & Møgelmosen, Karin (2002): *En plus en – måske tre*.
Formidlingscenter Øst.

<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1024>

ULF-Ungdom (2005): *Kunne du tænke dig at være mor?*
www.babyprojekt.dk

Villadsen, Kaspar (2004): *Det sociale arbejdes genealogi*.
København, Hans Reitzel.

